

4.5.2020

נייר עמדה עבור ממשלת ישראל

אמנסטי אינטרנשיונל: מעקבים דיגיטליים

מוגברים הנעשים למען מאבק הקורונה לא יכולים

ליפול תחת סמכויותיהן או פעילותן של סוכנויות

ביטחון לאומי או מודיעין לאומיות

מעקבי שב"כ צריכים להיפסק לאלתר בעיקר בגלל מעטה הסודיות ששב"כ חוסה תחתיו - כל עוד אין שקיפות, אין דיווח, אין אחריותיות אין יכולת לציבור לדעת מה שב"כ אוסף עליו, מהו המידע שהוא מוציא ומה השימוש בו, אין לאפשר את המעקב הזה כלל. בתחילת השימוש במעקבים אלו פנינו ליועמ"ש בבקשה להסברים ופירוטים, התשובה שקיבלנו מלשכת היועמ"ש בעניין רק מחזקת את ההבנה שמעטה הסודיות של שב"כ יימשך גם בעת ניהול משבר בריאותי-אזרחי לחלוטין: "משעסקין מלכתחילה באמצעים המופעלים על ידי שירות הביטחון הכללי, ברי כי לא ניתן לחשוף שיטות פעולה ואמצעים המצויים בידיו פן ייפגע המאמץ הביטחוני במסגרתו פועלים שירותי הביטחון ברגיל".

זאת ועוד, הנוסח הסופי שאושר על ידי ועדת הכנסת שפיקחה על המעקבים הדיגיטליים אמנם הגדיר מגבלות על השב"כ אך הללו עמומות וצפויות להיות חסרות שיניים בפועל. בנוסח הסופי בזמנו הוגדר כי: "בכל הנוגע לסוג המידע הנאסף מתוקף התקנות, תחת מגבלות הסיווג הביטחוני, נבקש להבהיר כי לא ייאסף מידע 'תוכני' במסגרת הליך איסוף המידע הטכנולוגי והדבר אף נקבע בנוהל העבודה המחייב, אלא רק המידע המינימלי הדרוש בכדי לאתר גורמים המצויים בסיכון בשל קרבתם לחולה קורונה, ובכדי להנחותם בדבר הצעדים שעליהם לנקוט לאור זאת".

הוועדה אישרה כמעט את כל סעיפי החלטת הממשלה, תוך שהוועדה הכניסה בהם תוספות, שינויים ותיקונים מרסנים, ובכללם הגבלות על שמירת המידע שייאסף והשימוש בו ובהן איסור על שימוש בתכני שיחות. הוועדה הגדירה את המידע שייאסף כ"נתוני תקשורת מסוג נתוני זיהוי, נתוני מיקום ונתוני התקשרויות, למעט תוכן שיחה כמשמעותו בחוק האזנות סתר, כפי שאושר על ידי ועדת הכנסת לענייני השירות". **מדובר בהגדרה עמומה שלא באמת מגדירה הרבה.** ולכן בדיוק מסיבה זו אסור ששב"כ - או כל גוף אחר המתנהל תחת מעטה סודיות ובצל חסינות מדיווח ושקיפות - ינהל את המעקבים הדיגיטליים.

הטענה של ועדת הכנסת האחראית על פיקוח המעקבים הדיגיטליים היא שהגדרה מצומצמת וברורה יותר תיקבע במסגרת החלטת תת הוועדה החסויה של וועדת חו"ב היושבת עם שב"כ אך אנחנו, ארגוני חברה אזרחית,

הציבור, עיתונאים, חברי כנסת, לא נוכל לדעת מהי ההגדרה והאם היא מידתית כיוון שהפרוטוקולים של תת הוועדה חסויים וכך גם החלטותיה. ההגדרה המאפשרת לשב"כ לבצע מעקבים דיגיטליים פולשניים נותרה רחבה ועמומה באופן מסוכן. קיים נייר חסוי וסודי של תת הוועדה החסויה והשב"כ שמגדיר באופן מצמצם יותר איזה מידע טכנולוגי ייאסף ואיזה לא - מה הוחלט שם? מה הוגדר? אף אחד לא יכול לדעת- חסוי. שוב, **כאשר משתפים פעולה עם גוף סודי וחשאי כגון שב"כ - הנסתר רב על הגלוי. אבל, איננו נמצאים במצב בו יש צורך בחיסיון וסודיות, מגבלות הסיווג הביטחוני אינן רלוונטיות לנו כרגע ולכן, בין היתר, יש להפסיק מיידית את פעילות השב"כ.**

ועדת החוץ והביטחון שמבצעת כיום פיקוח פרלמנטרי על החלטות הממשלה בעניין מעקבים דיגיטליים תחת משבר הקורונה, הינה חשובה ביותר ועושה עבודה רצינית מאוד. כולל הקשבה לארגוני חברה אזרחית. אולם, כל שימוש בטכנולוגיות מעקב דיגיטליות, כולל ביג דאטה ובינה מלאכותית, חייב להתייחס לסיכון שכלים אלו יקדמו אפליה והפרות זכויות אחרות של מיעוטים לאומיים/אתניים, אנשים בעוני וקבוצות אוכלוסייה מוחלשות אחרות שצרכיהן ומציאות חייהן עשויים להיות מודרים או מוצגים באופן מעוות בקנה מידה גדול שכזה. אנו לא יכולים להרשות שמגפת הקורונה תשמש לשם הגדלת הפער הקיים גם כך בקרב חלקים שונים באוכלוסייה בישראל - בין מי שנהנה מזכויות ומי שפחות. כיום, אין לכך התייחסות. מנגנון הפיקוח על החלטות הממשלה בעניינים כאלו חייב להיות רחב ומעמיק יותר ולכלול הרבה יותר אנשים וגופים שאינם חלק מהממשלה או הכנסת. זאת, כיוון שהליכי הפיקוח על השימוש בכלי המעקב צריכים לכלול כמה שיותר גופים ונציגים רלוונטיים ואסור שיצומצמו לכלים פרלמנטריים וממשלתיים בלבד. יש לערב בהליכי הפיקוח גורמי אופוזיציה, בקרה שיפוטית, ארגוני חברה אזרחית ונציגים של התארגנויות אזרחיות בלתי-רשמיות שיהיו מעוניינים בכך, ובפרט נציגי האוכלוסייה הערבית ונציגי קבוצות מיעוט או קבוצות מוחלשות ומודרות נוספות - כגון נציגות של ארגוני סיוע למבקשי מקלט או בעלי צרכים מיוחדים - שעשויות להיפגע ולחשוש באופן מיוחד מהפעלת אמצעי המעקב. היעדר יכולת פיקוח מספקת שכזו על השב"כ מתוקף היותו ארגון ממשלתי סודי וחשאי - הינה סיבה מספקת להפסקת השימוש בשב"כ למטרה זו.

מכל הסיבות שמנינו מעלה, מעקבים דיגיטליים מוגברים הנעשים למען מאבק הקורונה לא יכולים ליפול תחת סמכויותיו או פעילותו של סוכנות ביטחון לאומי או מודיעין לאומיות, אלא הן חייבות להיות כפופות לפיקוח אפקטיבי על ידי גופים הולמים עצמאיים. **העובדה שהשימוש בשב"כ ובכליו הינו היעיל ביותר, איננה מספיקה לאשר את השימוש בו.** גם עינויים עשויים להיות כלי יעיל בטווח הקצר לשם השגת מידע; כלי בו השב"כ משתמש - האם נשקול לאשר זאת? לדברי האגודה לזכויות האזרח: "בעתירה (שהגישה האגודה) ציינו כי אף מדינה דמוקרטית לא נאבקה בקורונה באמצעות שירות החשאי שלה. יש חלופות אזרחיות, כמו אפליקציית המגן, שנותנות מענה דומה בלי מעקבים המוניים, ואם יש צורך ניתן לקדם חקיקה ייעודית להתמודדות עם מגיפה שתיתן כלים נוספים למשרד הבריאות, מבלי לערב את השב"כ".

מגפת הקורונה הינה משבר בריאותי ציבורי גלובלי הדורש תגובה רחבת טווח ומתואמת של ממשלות בעולם כולו. אולם מאמצי מדינות למגר את הווירוס, אסור שישמשו כסות לעידן חדש בו מעקבים דיגיטליים פולשניים הם עניין לגיטימי. בזמן שממשלות ברחבי העולם מרחיבות באופן מהיר מאוד את השימוש במעקבים דיגיטליים בניסיון

להיאבק במגפת הקורונה, אמנסטי אינטרנשיונל וארגונים בינלאומיים מובילים נוספים, גיבשו תנאים נוקשים שחייבים להתקיים כדי להגן על זכויות אדם ולמנוע "ריגול יתר". מעל ל- 100 ארגוני חברה אזרחית הצטרפו לאמנסטי וחתמו על ההצהרה האומרת כי אין חולק על מצב החירום, אולם גם במצב חירום, לא כל הכלים כשרים. ניתן להעזר במעקבים דיגיטליים אך ורק כאשר אלו באופן מובהק נחוצים להגנה על הציבור מפני מגפת הקורונה, ואין שום אפשרות אחרת.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל קוראת לממשלת ישראל ולוועדת החוץ והביטחון בכנסת לבטל את מעקבי שב"כ לאלתר.